

1. ÚVOD

Cieľom súťaže v hospodárskej a kultúrnej sfére spoločnosti je získať najlepší návrh riešenia určitej problematiky alebo najlepšiu ponuku na dodávku služieb alebo tovaru. V súčasných podmienkach môžeme podľa toho súťaže **všeobecne rozdeliť na :**

- **obchodné súťaže**, kde sa spravidla na presne opísané požiadavky súťaží cenovými ponukami
- **súťaže návrhov**, kde súťažiaci na základe súťažných podmienok predkladajú súťažné návrhy určitého riešenia, ktoré porota/komisia navzájom porovnáva a vyberá najlepšie riešenie.

S obidvomi týmito základnými typmi súťaží sa stretávame aj v oblasti urbanizmu, územného plánovania a výstavby. Vyhlasovanie súťaží sa realizuje v oboch základných sektoroch spoločnosti:

- **verejný sektor** vyhlasuje súťaže s cieľom optimalizovať a účelne vynakladať verejné zdroje
- **privátny sektor** s tým istým cieľom, ale týkajúcim sa privátnych zdrojov¹⁾.

Oba spoločenské sektory teda majú rovnaké motívy vyhlasovať súťaže a tak z tohto pohľadu **delíme vyhlasovateľov súťaží na :**

- **verejných** vyhlasovateľov – tzv. verejných obstarávateľov - štát, obce, verejná správa, pre ktorých sú záväzné pravidlá nakladania s verejnými prostriedkami a za zodpovednosť o realizáciu verejných záujmov, tieto pravidlá vyjadruje **Zákon o verejnom obstarávaní 343/2015** alebo **Občiansky zákonník**
- **privátnych** vyhlasovateľov, ktorých reprezentujú fyzické osoby (súkromníci) alebo právnické osoby (privátne firmy), pre ktoré je záväzný **Občiansky zákonník**.

1.1. Zákon o verejnom obstarávaní 343/2015

Tento zákon upravuje zadávanie zákaziek na dodanie tovaru, *zákaziek na uskutočnenie stavebných prác*, zákaziek na poskytnutie služieb, **súťaž návrhov**, zadávanie koncesíí na stavebné práce, zadávanie koncesíí na služby a správu vo verejnom obstarávaní. Pod pojem “stavebné práce” zákon vsúva aj príslušné služby projektantov.

Ako mnohé zákony (napr. autorský, živnostenský) hneď v úvode aj vyratúva, na čo sa nevzťahuje.

Okrem vymenovania niektorých druhov služieb sa zákon nevzťahuje napr. na:

- **podlimitné zákazky**, pre stavebné práce a projektovanie je to rozpätie 180 000 - 5 548 000,- €.; Zákon ale v Tretej časti spresňuje postupy zadávania podlimitných zákaziek,
- **zákazky s nízkou hodnotou**, pre stavebné práce a projektovanie je to menej ako 180 000,-€, zákon v prípade týchto zákaziek ale v Tretej časti spresňuje postupy ich zadávania
- **zákazky**, ktorých predmetom je uskutočnenie stavebných prác pre verejného obstarávateľa ak ich má realizovať registrovaný sociálny podnik, chránené pracovisko, ZTP osoby a pod.

Zákon súťaže predpisuje na tzv. **nadlimitné zákazky**. Pre stavebné práce je to suma 5 548 000,-€.

Nadlimitné zákazky verejného obstarávania sú verejní obstarávatelia alebo obstarávatelia povinní zaslať **Publikačnému úradu Európskej únie a ÚVO na uverejnenie vo Vestníkoch EÚ a ÚVO**²⁾. Aby sa na takúto dôležitú úlohu mohli záujemcovia dobre pripraviť, realizuje sa ešte tzv. predbežné oznámenie.

K uskutočneniu stavieb je potrebná projektová dokumentácia. Zákon ukladá verejným obstarávateľom, že **súťaž návrhov** na riešenie stavby **je povinná, ak** projektové (rozumej aj plánovacie) práce **predpokladajú zákazku nad 144 000,-€ ; a tiež ukladá povinnosť jej zverejnenia vo Vestníku EÚ a ÚVO.** Cena projektových prác sa odvíja od prepokladaných nákladov na stavbu a z jej nákladov sa dá usúdiť, či cena projektových prác (CPP) spadá pod povinnosť súťaže návrhov.

1.1.2. Základné pojmy zákona

Zákazka

Predmetom súťaží je získanie zákazky. Zákazkou zákon rozumie uzatvorenie odplatnej zmluvy.

Z pohľadu stavebnej praxe zákon v §3 ods.(3) rozlišuje aj zákazky na uskutočnenie stavby alebo **vypracovanie projektovej dokumentácie** a uskutočnenie stavby.

Verejný obstarávateľ

Verejným obstarávateľom sú právnické osoby, ktoré konajú vo verejnom záujme – štát, obec, vyššie územné celky a iné právnické osoby (štátne organizácie – Pamiatkové úrady Štátne lesy...). Z pohľadu tohoto zákona sú to v skratke všetci tí, ktorí sú povinní tento zákon dodržiavať. Napr.:

- štát buduje diaľnice, železnice, udržiava národné parky...
- VÚC spravuje komunikácie, školy, zdravotnícke zariadenia, schvaľuje územný plán regiónu pre daný VÚC
- obec spravuje komunikácie, školy, zdravotnícke zariadenia, schvaľuje územný plán obce a zóny a pod.
- vysoké školy kupujú vybavenie...atď.

Obstarávateľ

Je ***právnická osoba, v ktorej má verejný obstarávateľ väčšinový podiel*** (a ten tiež spravuje aj verejné prostriedky).

Odborne spôsobilá osoba pre verejné obstarávanie³⁾

Je fyzická osoba, s odbornou spôsobilosťou pre VO, ktorú vydáva Ministerstvo vnútra. Je zodpovedná za organizáciu procesu VO od prípravy, vyhlásenia, priebehu, vyhodnotenia, vyhlásenia výsledkov obstarávania až po uzatvorenie zmluvy.

Uchádzač

Je každý kto sa prihlásil do súťaže. Požiadavky na spôsobilosť uchádzača určujú súťažné podmienky, pričom sa rozlišujú požiadavky na:

- ***technickú spôsobilosť*** (napr. technické vybavenie, u projektantov softvér a pod...)
- ***odbornú spôsobilosť*** (napr. v prípade projektových prác na vyhradené stavby niektorá z odborných spôsobilostí podľa zákona o autorizovaných architektoch a stavebných inžinieroch).

Zákon používa aj pojem “záujemca”, “účastník”.

Súťaž

Je proces od prípravy až po vyhodnotenie súťaže vrátane uzatvorenia zmluvy, zákon rozlišuje súťaže:

- ***verejná súťaž***, otvorená pre každého (tzv. neobmedzený počet účastníkov)
- ***užšia súťaž***, otvorená pre každého, kde obstarávateľ môže na základe vopred ohlásených kritérií vybrať záujemcov (nesprávne sa táto súťaž nazýva dvojkolová)

Rokovacie konanie

Uskutočnením napr. súťaže, process obstarávania ešte nekončí. Je potrebné uzatvoriť zmluvu. K tomu slúži rokovacie konanie. Zákon rozlišuje rôzne formy rokovacích konaní:

Priame rokovacie konanie môže verejný obstarávateľ alebo obstarávateľ uskutočniť len za

podmienok vymenovaných v zákone (§98). Medzi nimi sú z pohľadu architekta dôležité najmä:

- **ak je predmetom obstarávania** vec (dielo), ktoré predstavuje **predmet autorskej ochrany** (tzv. výhradné práva na dodanie služby)
- **ak súčasťou procesu verejného obstarávania bola súťaž návrhov** (rokovanie s víťazom)

V iných prípadoch zákon rozlišuje aj iné formy súťaží a rokovacích konaní:

- rokovacie konanie so zverejnením
- súťažný dialóg
- koncesný dialóg

2. OBCHODNÁ SÚŤAŽ

Obchodné súťaže sú vhodné v oblasti dodávky tovarov a služieb, pričom sa myslia služby ktoré nevyžadujú tzv. intelektuálne plnenie. Týmto pojmom sa odlišujú od seba služby napr. technického charakteru (súťaž o upratovacie služby) od služieb napr. poskytnutia projektových prác, kde je súčasťou plnenia aj duševná činnosť. Preto je **najčastejším rozhodujúcim kritériom obchodných súťaží najnižšia cena¹⁾ prípadne kombinovaná s preukázaním referencií v dodávke podobných služieb.**

Je pomerne široký okruh stavieb, kde je účelné organizovať obchodnú súťaž. Je to spravidla tam kde sa uplatňujú štandardné projektové postupy a riešenia, ale je potrebná odborná kvalifikácia. Nezvyknú sa súťaže návrhov vyhlasovať napr. v oblasti projekcie stavieb technickej infraštruktúry, čo ale nevylučuje, že projektanti týchto a podobných stavieb nehľadajú originálne technické riešenia (skôr ako o autorstvo ide potom o patent - pozri kap. Autorské práva). Každá stavba je jedinečná svojou polohou a parametrami, za každú preberá projektant aj zodpovednosť. Aj voľba napr. tzv. typových detailov je spojená so zodpovednosťou výberu a prípadnej úpravy. Tam, kde sa ale očakáva aj kultúrna hodnota stavby, teda architektonická kvalita alebo o účelné využitie územia, sú obchodno súťaže nevhodné.

Ideálnou formou pre realizáciu služieb na dodávku tovarov je **elektronické trhovisko**, ktorého správcom je Ministerstvo vnútra SR. *Zákon túto formu súťaže vylučuje v prípadoch, ak predmet služby vyžaduje tzv. intelektuálne plnenie.* Teda hľadať projektanta napr. nemocnice prostredníctvom elektronického trhoviska je (malo by byť...) neprípustné. Ak neprebehne súťaž návrhov na nemocnicu, tak obchodnou súťažou si vlastne “kupujeme” najlacnejšieho projektanta, ale nevieme akú stavbu nám navrhne – architektonicky aj ekonomicky (mačka vo vreci).

3. SÚŤAŽ NÁVRHOV

Súťaže návrhov sa organizujú vo viacerých oblastiach, napr. softvérového inžinierstva, ale najrozšírenejšie sú v oblasti architektúry a urbanizmu. Princíp súťaže návrhov je založený na vzájomnom porovnávaní viacerých návrhov na riešenie vyhlásenej problematiky. Podľa splnenia súťažných podmienok porota zostavuje kvalitatívne poradie návrhov a spomedzi nich určuje najlepší návrh, ktorý sa stáva víťazom súťaže.

Cieľom architektonických a urbanistických súťaží je hľadanie najvhodnejšieho architektonického riešenia stavby alebo urbanistického usporiadania územia. Vzhľadom na súvis s autorskými právami sa súťažou návrhov súčasne hľadá aj projektant stavby alebo spracovateľ územnoplánovacieho podkladu alebo územného plánu.

Architektonické a urbanistické súťaže majú aj svoj nesmierny kultúrno-spoločenský a odborný význam. Sú prehliadkou trendov a rôznych prístupov k riešeniu určitej problematiky v podaní často renomovaných osobností a teda aj významným príspevkom pre vývoj architektonického odboru a profesie ako aj príspevkom pre budúce generácie a ich skúmanie dejín vývoja stavitel'stva.

V architektonickej súťaži sa nesúťaží len o architektonický prejav stavby, ale aj o účelnosť a teda efektivitu jej prevádzky počas celého obdobia jej životnosti a finančné nároky na jej realizáciu. V oblasti urbanizmu ide o hľadanie ekologického a ekonomicky efektívneho využitia resp.

usporiadania územia.

Martin Pongratz, senior konzultant zo spoločnosti M.O.O.CON z Rakúska v r.2012 na prednáške na SKA uviedol, že investori málo využívajú súťaž na získanie architektonického návrhu v odôvodnení nedostatku času (čo je prípad aj mnohých slovenských verejných investícií, kde sú zdrojom financií fondy z EÚ). Ďalším dôvodom je napr. iracionálna obava starostov a primátorov pred porotou a možnou stratou kontroly nad jej rozhodnutím. Pongratz preukázal aj vzťah času ktorý je potrebný na prípravu a priebeh súťaže ako na mizivé % z veku životnosti stavby. Porovnal tiež rovnako mizivý %-ny podiel vynaložených prostriedkov na súťaž s priamymi nákladmi na výstavbu a nákladmi na prevádzku počas jej životnosti **“Žiaden objekt nie je príliš malý na to, aby naň nemohla byť vypísaná súťaž”**. Toto krédo zrejme platilo v I.ČSR, kde aj na malé materské školy sa vyhlasovali súťaže.

V prípade, že ide o tzv. vyhradenú činnosť vo výstavbe, účastníkmi súťaže môžu byť len odborne spôsobilé osoby oprávnené projektovať stavby alebo spracovávať ÚPP a ÚPD. Vzhľadom k tomu, že sú sústredení v stavovských komorách (SKA, SKSI), okruh súťažiacich tak tvoria ich členovia. Preto zákon o VO umožňuje, aby s ohľadom na predmet súťaže **vyhlasovateľ súťaže dal overiť súťažné podmienky príslušnej komore**. Architektonické a urbanistické súťaže overuje SKA.

Komorou overená súťaž je pre členov komory signálom korektnosti a zákonnosti súťažných podmienok ako aj následného plnenia zákazky. Pre vyhlasovateľa súťaže je overenie určitou garanciou korektného súťaženia členmi komory ako aj vyhodnotenia súťaže.

SKA sa riadi pri overovaní súťaží architektonických alebo urbanistických návrhov⁴⁾:

- **Zákonom o VO**, ak je vyhlasovateľom verejný obstarávateľ, súťaže návrhov sú predmetom § 119 – 125
- **Vyhláškou ÚVO č. 157/2016 Z.z.**, ktorou sa ustanovujú podrobnosti o druhoch súťaží návrhov v oblasti architektúry, územného plánovania a stavebného inžinierstva, o obsahu súťažných podmienok a činnosti poroty
- **Usmernenie ÚVO** k požadovaniu splnenia podmienok účasti v súťaži návrhov
- **Občianskym zákonníkom**, § 847 a nasl., ak je vyhlasovateľom právnická fyzická alebo právnická osoba.
- **Súťažným poriadkom SKA**, ktorý vo vzťahu k zákonu podrobnejšie rozoberá niektoré atribúty súťaže

3.1. DRUHY SÚŤAŽÍ NÁVRHOV

3.1.1. Podľa predmetu súťaže návrhov sú:

- **architektonické**, cieľom je hľadanie najlepšieho návrhu stavby
- **urbanistické**, cieľom je hľadanie najlepšieho urbanistického usporiadania územia
- **krajinárske**, cieľom je hľadanie najlepšieho riešenia stavby krajiny a parkovej architektúry alebo krajiny
- **konštrukčné**, s cieľom hľadať najlepšie konštrukčné riešenia stavby alebo jej zmeny
- **kombinované**, napr. urbanisticko-architektonické⁵⁾

3.1.2. Podľa pokračovania vo výsledku súťaže návrhov

- **ideové súťaže**, cieľom je prvotné hľadanie určitej vízie stavby, územia – takéto súťaže vyhlasujú vyhlasovatelia so zámerom získať ideové podnety, ktoré môžu byť predmetom diskusie; takáto súťaž končí udelením cien a odmien, spravidla sa nevyžaduje odborná spôsobilosť
- **súťaže ktoré vedú k uzatvoreniu zákazky**, cieľom je hľadanie najlepšieho riešenia predmetu súťaže ale aj zhotoviteľa projektovej alebo plánovacej dokumentácie, na takúto súťaž nadväzuje rokovacie konanie s jej víťazom o technických a ekonomických podrobnostiach zmluvy, od účastníka sa vyžaduje odborná spôsobilosť.

3.1.3. Podľa okruhu účastníkov

Súťaž návrhov sa organizuje ako **verejná** súťaž návrhov **alebo užšia** súťaž návrhov (§122), pričom sa uplatňujú tieto špecifiká:

- **verejná bez obmedzenia prístupu**, spravidla sa týka ideových súťaží⁶⁾
- **verejná**, kde účastník musí spĺňať osobnostné predpoklady, napr. preukázať odbornú spôsobilosť v predmete súťaže, spravidla sa týka súťaží, kde víťaz získa súčasne zákazku na projektové alebo plánovacie práce
- **užšia verejná súťaž**, je v podstate verejná anonymná, ktorá má dve fázy:
 1. výber súťažiacich podľa referencií v predmete súťaže
 2. súťaž návrhov medzi vybranými subjektami
- **vyzvané**, ktoré môže realizovať len privátny vyhlasovateľ⁷⁾
- **kombinované**, keď sú niektorí vyzvaní, pre ostatných platí neobmedzený počet účastníkov

Užšie súťaže sú eticky často sporné, pretože bránia vstupu do súťaže najmä mladým architektom, ak v predmete súťaže nemajú referencie. Pokiaľ nie je okruh účastníkov zbytočne obmedzený, môže najlepšie riešenie priniesť aj návrh takého súťažiaceho, pre ktorého je to bude prvý dotyk s problematikou, pričom si môže prizvať k spolupráci skúsenejšieho kolegu.

V prípade kombinovaných súťaží, vyhlasovateľ vyzýva k účasti architektov, ktorí majú praktické skúsenosti v predmete súťaže. Títo spravidla dostávajú za vypracovanie súťažného návrhu, ku ktorému boli vyzvaní, paušálnu náhradu. Ich návrhy sú ale pred porotou spolu s ostatnými súťažnými návrhmi v anonymite. Tento druh súťaže je rozhodne etickejší ako užšia súťaž, kde v tzv. výberovom kole sa nedá vylúčiť subjektívny výber súťažiacich.

3.1.4. Podľa počtu kôl

- **jednokolové**,
- **dvojkolové**, kde do druhého hodnotiaceho kola postupujú vybrané návrhy, cieľom druhého kola je spodrobnenie návrhov. Vhodná dvojkolovosť je aj keď prvé kolo je urbanistické (napr. vyhľadávacia súťaž na polohu stavby v meste) a druhé ja vlastnou súťažou stavby.

3.2. SÚŤAŽNÉ PODMIENKY

Predstavujú **pravidlá súťaže**, sú záväzné pre všetkých: vyhlasovateľa, porotu a súťažiacich. Ak je vyhlasovateľom súťaže verejný obstarávateľ alebo obstarávateľ, **súťažné podmienky sú verejné**. Po vyhlásení súťaže sa podmienky nemôžu meniť ani dopĺňať. Môžu sa ale zákonom predpísaným spôsobom účastníkom vysvetľovať.

Zákon predpisuje obsah súťažných podmienok, SKA túto štruktúru uplatňuje aj pre verejného aj pre privátneho vyhlasovateľa. Súťažné podmienky môžeme považovať aj za záväzok zúčastnených.

3.2.1 Obsah súťažných podmienok

- a) **identifikácia vyhlasovateľa**,
- b) **predmet súťaže** (opis),
- c) **druh súťaže**,
- d) **okruh účastníkov súťaže**, kvalifikačné požiadavky na účastníkov súťaže a spôsob ich dokladovania; kritériá výberu účastníkov, ak sa uplatňujú; vo vyzývanej súťaži zoznam účastníkov, ktorí potvrdili svoju účasť,
- e) **spôsob komunikácie v súťaži**, vrátane vyhlásenia súťaže, jej výsledkov a zverejnenia súťažných návrhov,
- f) **požiadavky na návrh** (rozsah, obsah a formu), vrátane spôsobu označenia predkladaných návrhov s opisom opatrení na zabezpečenie anonymity účastníkov a presné určenie miesta na predkladanie návrhov,

- g) *požiadavky na prílohy k návrhu, najmä na údaje o autoroch návrhu, spiatočnej adrese uchádzača, doklady o požadovanej kvalifikácii uchádzača, čestné vyhlásenia uchádzača, súhlas autora so zverejnením návrhu,*
- h) *lehoty súťaže (termíny: doručenia návrhov, rokovania poroty, vyhlásenia výsledkov...)*
- i) *zloženie poroty s uvedením mena, priezviska a kvalifikácie predsedu, riadnych členov a náhradníkov poroty s označením porotcov na vyhlasovateľovi závislých a nezávislých a členov komory,*
- j) *mená a priezviská pomocných orgánov poroty, prípadne expertov poroty,*
- k) *kritériá hodnotenia predložených návrhov, a ak tak ustanoví osobitný predpis alebo porota, aj relatívnu váhu jednotlivých kritérií,*
- l) *údaj, či je rozhodnutie poroty pre vyhlasovateľa záväzné a zákazka bude zadaná víťaznému účastníkovi,*
- m) *ceny a odmeny účastníkom a režijných odmien, ako aj pravidlá ich prerozdelenia porotou,*
- n) *údaj o podmienkach a spôsobe výšky odškodnenia účastníkov, ak vyhlasovateľ zruší súťaž pred rozhodnutím poroty o poradí návrhov a udelení cien a odmien,*
- o) *zoznam súťažných pomôcok, ktoré sú účastníkom k dispozícii, spolu s údajom, kde a ako sa dajú získať alebo kde a kedy možno do nich nahliadnuť,*
- p) *údaj o overení podmienok komorou,*
- q) *ďalšie údaje, ktoré vyhlasovateľ alebo porota považuje za účelné, napr. miesto a termín vystavenia súťažných návrhov.*

3.2.2. Súťažné pomôcky

Súťažnými pomôckami sú písomné, grafické alebo priestorové podkladové materiály obsahujúce východiskové údaje a informácie potrebné na vypracovanie návrhu (napr. mapové podklady, zameranie územia, výklad územného plánu a pod.). Kým súťažné podmienky môžu byť bezodplatne zverejnené, súťažné pomôcky môžu obsahovať dôverné údaje, a preto sú prístupné len evidovaným (registrovaným) záujemcom o súťaž, často na základe poplatku.

3.3. SUBJEKTY SÚŤAŽE NÁVRHOV

V súťažiach na ich prípravu, priebeh, hodnotenie pôsobí určený okruh osôb.

3.3.1. Vyhlasovateľ

Je spravidla právnická osoba ktorá súťaž vyhlasuje, v prípade že ide o verejný sektor je viazaný Zákonom o verejnom obstarávaní, privátny vyhlasovateľ sa riadi Občianskym zákonníkom.

3.3.2. Odborne spôsobilá osoba pre verejné obstarávanie³⁾

Je angažovaná v prípade, že súťaž vyhlasuje verejný vyhlasovateľ. Je fyzická osoba s odbornou spôsobilosťou pre VO, je zodpovedná za organizáciu procesu od prípravy súťažných podmienok cez vyhlásenie, priebeh, vyhodnotenie a vyhlásenie výsledkov súťaže návrhov až po uzatvorenie zmluvy s víťazom, pokiaľ ide o súťaž kde má byť zákazka zadaná víťazovi súťaže.

Spravidla táto osoba spolu so sekretárom súťaže realizuje aj overenie formálneho súladu súťažných návrhov so súťažnými podmienkami (funkcia **overovateľa súťažných návrhov**).

3.3.3. Overovateľ súťažných podmienok

Súťažné podmienky pripravuje vyhlasovateľovi nezávislá osoba – buď odborne spôsobilá pre verejné obstarávanie alebo si ich spracovanie objedná napr. u osôb z radov SKA, ktoré majú pre túto činnosť absolvované školenie spracovateľa súťažných podmienok. Zákon umožňuje verejnému vyhlasovateľovi, aby dal súťažné podmienky overiť Slovenskej komore architektov. Overenie vykonáva za SKA spravidla člen súťažného výboru. Cieľom takéhoto overenia je potvrdiť súlad súťažných podmienok so súťažným poriadkom SKA a vyslať tak svojim členom signál o

korektonosti súťaže. Z hľadiska overovania môžu nastať tri prípady:

- **neoverované** - súťažné podmienky nedal vyhlasovateľ komore overiť, čo ešte neznamená že musia byť nekorektné, zákon takú monos prípúšťa
- **neoverené** - súťažné podmienky boli overované, ale nevyhoveli
- **overené** - súťažné podmienky boli overené a vyhoveli, v takom prípade SKA vydá vyhlasovateľovi o tejto skutočnosti overovací protokol podpísaný predsedom predstavenstva a overovateľom súťaže, take podn mienky zverejňuje SKA na svojej www stránke.

Aj v prípade overenia SKA zodpovednosť za súlad súťažných podmienok so zákonmi preberá vyhlasovateľ. V prípade že SKA zistí, že podmienky nie sú akceptovateľné, upozorní o tom svojich členov. Účasť v takej súťaži je disciplinárnym priestupkom. V prípade vyzvaných súťaží je sporné, či má SKA realizovať službu overovateľa vyhlasovateľovi, ktorý sa rozhodol len pre vybraný okruh súťažiacich z radov SKA.

3.3.4. Účastník súťaže

Je každý kto sa prihlásil do súťaže a vybral si súťažné podmienky. Odovzdaním návrhu sa stáva súťažiacim. Požiadavky na odbornú spôsobilosť uchádzača určujú súťažné podmienky. V prípade architektonických súťaží, ktoré majú viesť k zadaniu zákazky, je to požiadavka na odbornú spôsobilosť autorizovaného architekta SKA, niekedy aj autorizovaného inžiniera SKSI. V prípade urbanistických súťaží, ktoré majú viesť k zadaniu zákazky, je to požiadavka na odbornú spôsobilosť autorizovaného architekta SKA⁸⁾. Podmienky môžu vyžadovať aj kombinácie spôsobilostí napr. v prípade urbanistickej súťaže architekt a dopravný inžinier, v prípade súťaže na park architekt a krajinný architekt, v prípade súťaže na most architekt a statik. Účastník súťaže, člen SKA, sa okrem súťažných podmienok riadi tiež Súťažným poriadkom SKA a Etickým poriadkom SKA.

Účastník súťaže nemôže byť ten, kto

- bol spracovateľom súťažných podmienok,
- overoval súťažné podmienky za komoru,
- je členom poroty,.
- je blízkou osobou, spoločníkom, zamestnancom, zamestnávateľom vyhlasovateľa a poroty
-

Architekt SKA sa nemôže zúčastniť súťaže, o ktorej komora overovaním zistila, že nie je v súlade s právnymi predpismi a neumožňuje dodržanie pravidiel čestného súťaženia.

3.3.5. Porota

Rozhodujúci a odborný orgán súťaže návrhov. Má **nepárny počet riadnych členov**, najmenej 5 a aspoň 2 náhradníkov. Členov poroty a jej predsedu menuje vyhlasovateľ. Predsedu spravidla volia členovia poroty na prvom zasadaní poroty ešte pred vyhlásením súťaže. Náhradníci sú zoradení v poradí, v akom v prípade potreby sa stanú riadnym členom, zúčastňujú sa osobne všetkých rokovaní poroty, ale nehlasujú. Viac ako polovica členov poroty musí mať odbornú kvalifikáciu v predmete súťaže. Ak sa taká kvalifikácia vyžaduje aj od účastníkov súťaže, najmenej dve tretiny členov poroty musia mať takú kvalifikáciu (podmienka zákona, ideálne ak všetci členovia majú potrebnú kvalifikáciu).

Podľa vzťahu k vyhlasovateľovi sú porotcovia :

- **nezávislí na vyhlasovateľovi** (väčšina)
- **závislí na vyhlasovateľovi** (menšina, najlepšie len jeden alebo nik)

Základné úlohy poroty :

- a) **ešte pred vyhlásením súťaže posúdiť návrh súťažných podmienok**, súťažné pomôcky a odborné požiadavky na riešenie predmetu súťaže,

- b) kontrolovať dodržiavanie súťažných podmienok počas súťaže, spolu s vyhlasovateľom a prostredníctvom sekretára súťaže **poskytovať účastníkom vysvetlenie súťažných podmienok**, ak o to požiadajú,
- c) **posúdiť úplnosť predložených návrhov** podľa súťažných podmienok na základe správy overovateľa súťažných návrhov,
- d) **vylíčiť návrhy** predložené po lehote alebo podané na nepríslušnom mieste a návrhy, pri ktorých bola porušená anonymita, alebo ktoré inak nevyhoveli požiadavkám podľa súťažných podmienok,
- e) **vyhodnotiť návrhy a zostaviť ich poradie podľa kritérií** uvedených v súťažných podmienkach,
- f) **rozhodnúť o udelení cien a odmien** podľa súťažných podmienok (spravidla 3 ceny a dve odmeny).

Zostaviť poradie znamená jednoznačne od poradia číslo 1 nižšie⁹⁾. Súťažný návrh na 1. mieste je víťazom súťaže. Súťaž môže mať aj viac víťazov, ak podľa hodnotenia poroty skončia s rovnakým hodnotením ex aequo. O spracovateľovi zákazky tak rozhodne ponuka technických a ekonomických podmienok víťazov v priamom rokovacom konaní.

Poradné orgány poroty

Pri hodnotení návrhov môže porota využiť spravodajstvo špecialistov – **expertov poroty**, napr. na dopravu, statiku, ekonómiu a pod. Experti nemajú právo hlasovať o výsledku súťaže, môžu sa podľa potreby zúčastniť rokovania.

Pomocné orgány poroty :

- **sekretár súťaže**, ktorý sa zaoberá agendou súťaže, vedie zápisnice o rokovaní poroty, zabezpečuje kontakt vyhlasovateľa a poroty so súťažiacimi v prípade ich otázok k súťažným podmienkam
- **overovateľ súťažných návrhov**, ktorý podáva porote správu o splnení formálnych podmienok účasti, pričom autori návrhov ostávajú pred porotou v anonymite

3.3.6. Pribeh súťaže návrhov

Z vyššie uvedeného vyplýva postupnosť krokov

1. Príprava súťažných podmienok vyhlasovateľom
2. Menovanie poroty
3. Overenie súťažných podmienok SKA, ak sa tak vyhlasovateľ rozhodne
4. Úvodné zasadnutie poroty -schválenie podmienok porotou
5. Verejné vyhlásenie súťaže vyhlasovateľom
6. Prípadné odpovede poroty na otázky účastníkov k súťažným podmienkam
7. Hodnotiace rokovanie poroty
8. Oznámenie výsledkov súťažiacim – s možnosťou podať námietku
9. Verejné vyhlásenie výsledkov rovnakým spôsobom ako bola súťaž vyhlásená, výstava
10. Priame rokovacie konanie s víťazom/zmi súťaže v prípade, že súťaž návrhov je súčasťou postupu zadávania zákazky¹⁰⁾

Všetky súťaže návrhov sa organizujú ako anonymné. Anonymnou súťažou sa najmä rozumie, že súťažná porota pri hodnotení návrhov nepozná ich autorov. Súťažiaci návrh podávajú anonymnou formou osobne do podateľne, kuriérom alebo špeciálnym spôsobom poštou (spiatočná adresa je vo vnútri zásielky). Podmienky anonymity sú citlivou otázkou, preto im súťažné podmienky musia venovať pozornosť. Návrhy v predpísanej podobe sa odovzdávajú zapečatené. Mená autorov sú v zapečatených obálkach, ktoré porota otvára až po zostavení poradia. Doklad o odbornej spôsobilosti je tiež v samostatnej zapečatenej obálke, ktorú pred hodnotiacim rokovaním skontroluje overovateľ súťažných návrhov, obálky ako aj hlavný obal návrhu znova zapečatí. Vzhľadom na diskretnosť

všetkých úkonov podpisujú členovia poroty, experti a pomocné orgány čestné vyhlásenie o mlčanlivosti a nestrannosti. Porota vypracováva a schvaľuje podrobnú zápisnicu z priebehu svojich zasadnutí. Porotca, ktorý nesúhlasí s niektorým znením, má právo toto osobne uviesť.

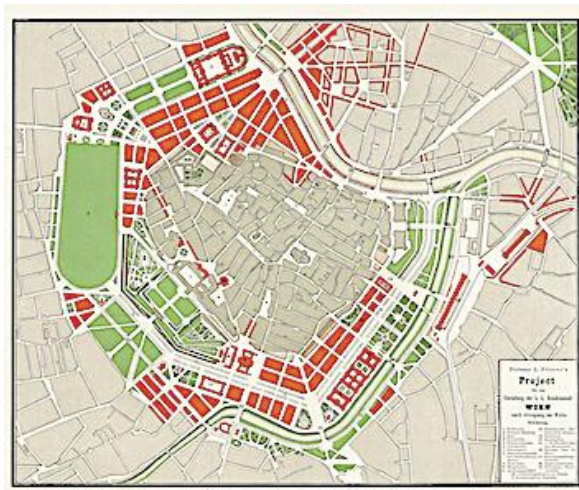
Verejný vyhlasovateľ spravidla organizuje **verejnú výstavu súťažných návrhov**, v prípade overenej súťaže by mal návrhy a zápisnicu nechať zverejniť na webovom sídle komory.

Vlastníctvom vyhlasovateľa sa stávajú súťažné návrhy, ktoré získali cenu alebo odmenu, ostatné ostávajú vlastníctvom autorov a treba im ich vrátiť.

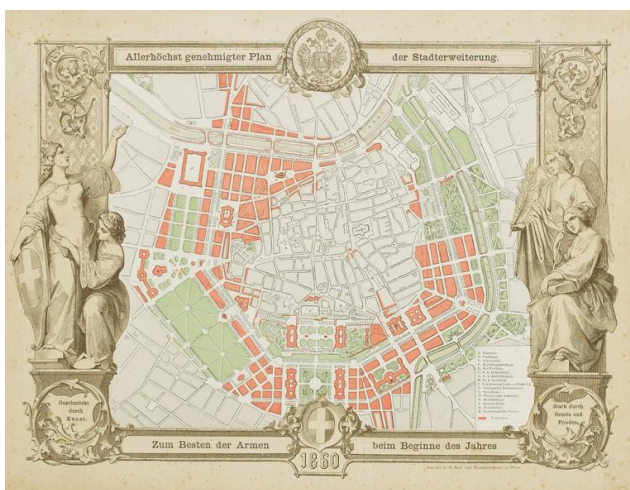
4. MÁLO Z HISTÓRIE SÚŤAŽÍ

Hľadanie najlepšieho návrhu v oblasti umenia a architektúry formou súťaže má hlbokú históriu. Traduje sa, že už návrh na Akropolu bol predmetom súťaže, resp. výberu formou porovnávania rôznych riešení. Predmetom súťaže bola aj kupola na katedrále Santa Maria del Fiore vo Florencii od Filippa Brunelleschi. V r.1401 – na začiatku renesancie – sa súťažilo o druhé dvere do baptistéria San Giovanni vo Florencii. V porote bolo 34 porotcov, rozhodovali dva roky... Súťaž vyhral L. Ghiberti, v užšom kole porazil Brunelleschiho. Súťažili napr. aj Donatello či J.Quercia. Táto súťaž je zaujímavá z pohľadu histórie tým, že okrem realizovaných dverí sa zachoval aj druhý návrh v poradí. Oba návrhy sú dnes pre teoretikov umenia príležitosťou porovnávať trendy reliéfnej tvorby v tomto období.

Rozvoj súťaží v oblasti architektúry nastal najmä v 19. storočí. Prebehli súťaže na Parížsku a Viedenskú operu, parlament v Londýne. Rozvoj miest podnietil urbanistické súťaže. Kým prestavba Paríža prebiehala autoritatívnym spôsobom, cisár Fr. Jozef I. rozhodol, že prestavba Viedne – výstavba “Ringstrasse” na mieste hradiieb, prebehne súťažou. Do súťaže v 1858 bolo prihlásených 85 návrhov, bola uskutočnená verejná výstava. Nebol určený víťaz ale boli vybrané tri návrhy, výsledky súťaže zužitkoval v 1859 prof. Förster a pripravil na päťdesiat rokov regulačný plán výstavby. Porota bola široká – 19 členov, ale pikantné bolo že aj keď bola súťaž anonymná, návrhy poslali aj niektorí porotcovia...

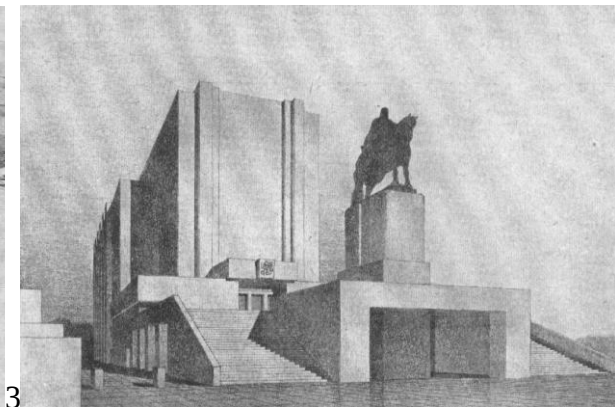
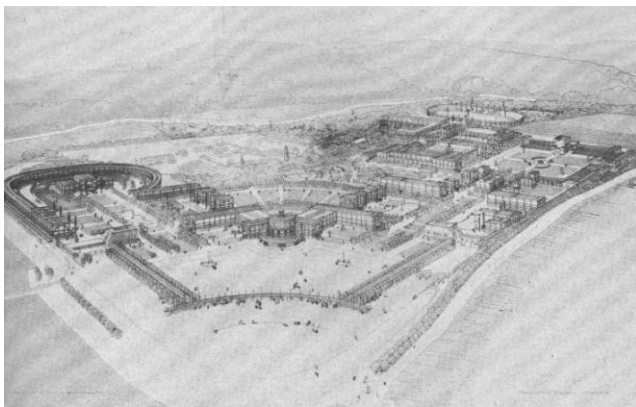

Návrh č. 59: L.von Förster 1858

Regulačný plán na výstavbu Ringu 1860

Takmer paralelne prebehla podobná urbanistická súťaž aj na rozširovanie mesta Brno (1861, vyhrali M.Kellner von Brünnheim, F.Neubauer). Ešte v období pred vznikom Československa prebehlo na našom území niekoľko súťaží, napr. urbanistická na regulačný plán Košíc (1917), súťaže na divadlo a redutu v Sp. N. Vsi (1897 K.Gerster), redutu v Bratislave (1906 M.Jakab, M.Komor). V období I. Československej republiky nastal rozmach súťaží, čo bolo dané aj nástupom demokracie. Prebehlo množstvo súťaží na úpravu nábrežia Vltavy v Prahe, mnohé ostali nerealizované. Toto obdobie bolo na súťaže mimoriadne bohaté, keďže nový štát staval školy, nemocnice, úrady... Medzivojnová čsl. architektúra aj vďaka tomu patrila k svetovej špičke.

3

4

Výstaviisko v Brne, víťazný súťažný návrh J.Kalous (1924). Pamätník oslobodenia, Praha Žižkov, J.Zázvorka (1925)

Na Slovensku v roku 1929 prebehla súťaž na liečebný dom Machnáč, ikonu čsl. architektúry (J.Krejcar). Ďalšie významné súťaže:

- dve základné školy na Budyšínskej a Českej ul. v Bratislave, 1927, K.Seifert, P.Smetana
- Mestská sporiteľňa, Bratislava, 1927, J. Tvarožek
- Bratislava, Avion, 1929, J. Marek (bytová stavba 20.storočia na Slovensku)
- zotavovňa Morava, Tat. Lomnica, 1930, B. Fuchs
- sanatórium Vyšné Hágy, 1932, A.Libra, J.Kahn (lekár s. Basař)

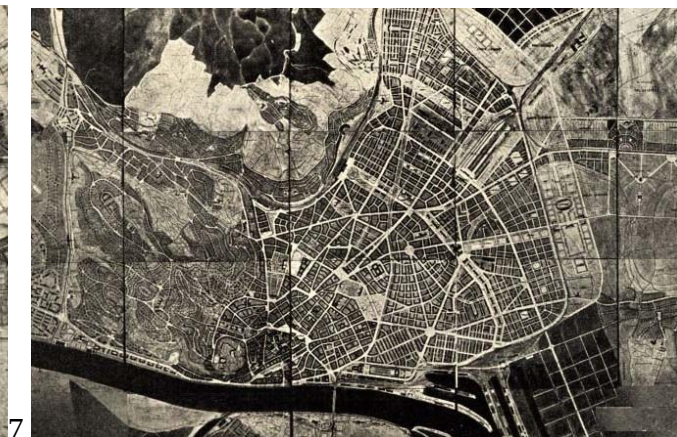
5

6

J.Krejcar, liečebný dom Machnáč, Trenčianske Teplice.

Mestská sporiteľňa Bratislava, J.Tvarožek

Medzivojnový rozvoj Bratislavy vyvolal potrebu vyhlásenia medzinárodnej urbanistickej súťaže v r.1929.

7

8

Súťaž Generálny regulačný plán Bratislavy 1929 – Dryák, Tvarožek, Chlumecký 2.cena, Grossman, Balán, Suske, 3.cena

V období II. svetovej vojny prešla do dejín súťaž na hradný vrch v Bratislave, ktorej výsledok sa našťastie nepodarilo realizovať, pretože podľa víťazného návrhu bratov Padulovcov by znamenal zánik hradu nahradením univerzitným mestom. Len štyri návrhy z 24 zachovávali hrad (Lucchini a Pasqui, Roth a Tornack, D.Jurkovič a E.Belluš).

9 E. La Padula, A. La Padula 1941, Hradný vrch, 1.miesto

Po II.svetovej vojne už v zásadne zmenených spoločenských podmienkach boli tiež vyhlasované súťaže, a to napriek tomu, že celá sféra projekcie prešla pod veľké projektové organizácie. Túto skutočnosť sprevádzal zaujímavý jav – realizovali sa vnútropodnikové súťaže. Na pôde Krajského projektového ústavu tak vznikol projekt na VŠP v Nitre.

V tomto období prebehli pozoruhodné sériové súťaže – prvá urbanistická vyhľadávacia a druhá architektonická. Polohu pamätníka SNP v B. Bystrici určil v r.1957 súťažný návrh vyhľadávacej urbanistickej súťaže od E.Hrušku a M.Kodoňa. Následnú architektonickú súťaž v r.1959 vyhral D.Kuzma s sochárskym dielom J.Jankovičom. Podobne dvojkoľovo prebehla aj súťaž na nové SND v Bratislave, súťaž na budovu SND prebehla v r. 1979/80. Zaujímavým príbehom je most SNP v Bratislave. Súťaž vyhrali so železobetónovým mostom M.Beňuška, I.Hyža, R.Lamprecht a T.Braun a dnes realizovaný návrh skončil až na 4. mieste s odmenou. O výstavbe tohto návrhu (1967-72) rozhodli stavebno-dodávateľské podmienky, keď sa dodávateľsky direktívne predсадil návrh na oceľový most (paradox – most sa stal mostnou stavbou 20.storočia v SR...).

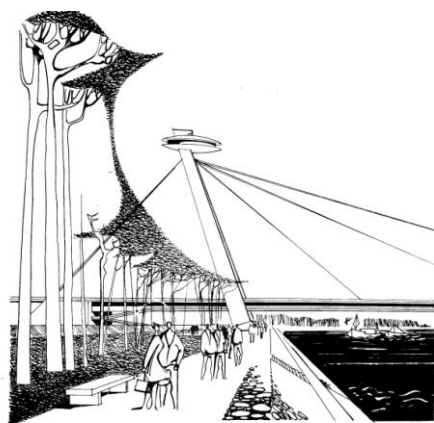
10

V.Dedeček, R.Miňovský, VŠP Nitra, 1960

11

D. Kuzma, pamätník SNP, Banská Bystrica, 1960

12

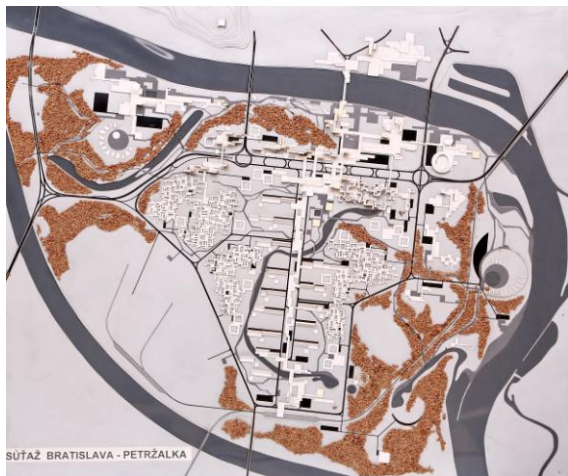

13

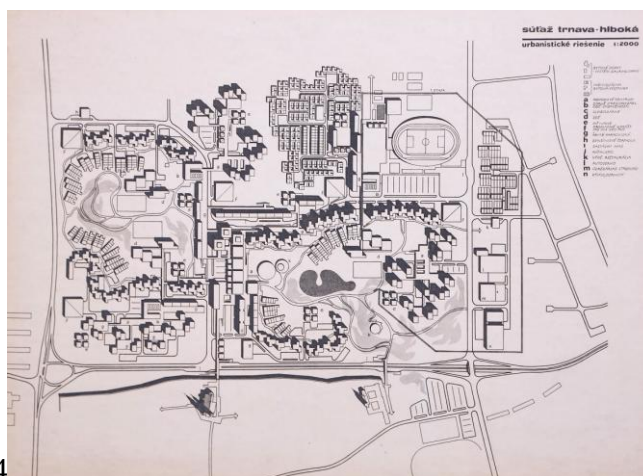
Most SNP, J.Lacko, L.Kušnír, I.Slameň, statika A.Tesár, J.Zvara. SND Bratislava, realizácia na základe 1. zníženej ceny, P. Bauer, M.Kusý, P.Paňák (lit.5).

V tomto období prebehlo aj veľa urbanistických súťaží. Najväčšia bola medzinárodná súťaž na rozvoj Petržalky v r.1966/7. Do súťaže bolo prihlásených 84 návrhov z 19-tich krajín. Porota udelila 5 tretích cien (prvú a druhú cenu neudelila), 6 návrhov odmenila a 9 návrhov získalo čestné uznanie. Súťaž mala priniesť impulzy pre výstavbu nového mestského sektora Petržalky. Realizačné plány napokon vypracovali S.Talaš a J.Chovanec (Stavoprojekt).

Napriek rozmachu panelovej výstavby, urbanistické formy sídlisk sa hľadali súťažami, za všetky spomeňme Trnava-Hlboká (1970). Početne bola oboslaná súťaž na súmestie B.Bystrica – Zvolen koncom 70-tych rokov. Prebehla aj v poradí ďalšia súťaž na Obchodnú ulicu v Bratislave (1987)¹¹⁾, ktorá potvrdila potrebu zachovania posledných fragmentov historickej štruktúry.

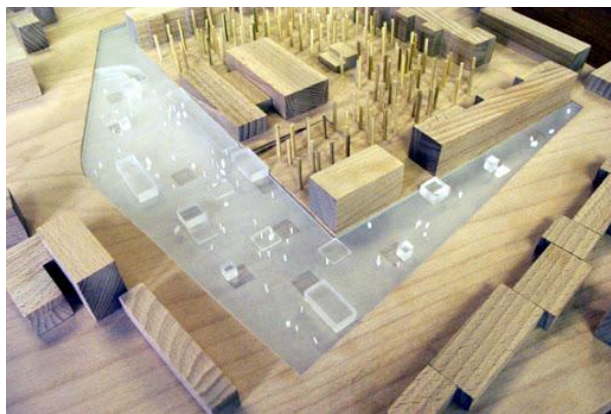

Petržalka, T.Alexy, J.Kavan, F.Trnkus, 3.cena

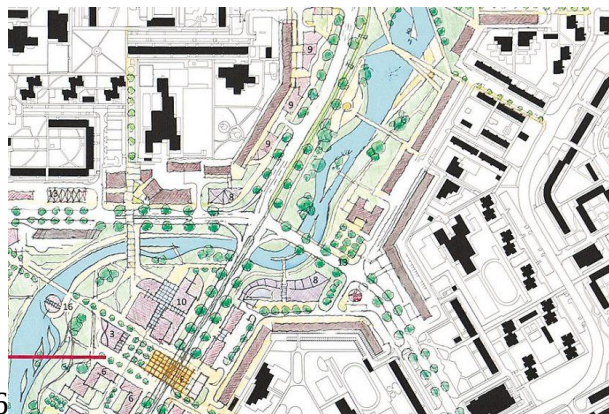

Trnava Hlboká: F.Trnkus, J.Antal, 1. cena

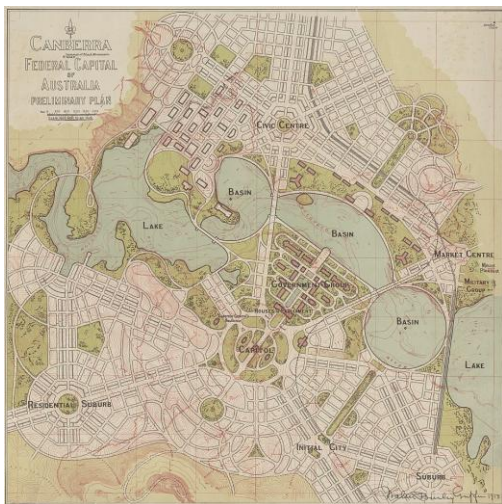
Paradoxne po r.1989, keď sa začala znova budovať demokratická spoločnosť na občianskom princípe, verejných súťaží, najmä urbanistických, ubudlo. Privátny sektor vyhlasuje zväčša interné neverejné vyzvané súťaže a verejný sektor vníma súťaž ako proces na ktorý nemá prostriedky ani čas...Súťaže sa stali súčasne agendou SKA, ktorá iniciuje verejný sektor k ich vyhlasovaniu a ponúka verejným aj súkromným vyhlasovateľom asistenčné a overovacie služby. Zo súťaží, ktorá priniesla pre vyhlasovateľa veľký spoločenský úžitok, spomeňme súťaž na Kulturpark Košice (2009/10), ktorej výsledok sa podpísal na záchrane kultúrneho dedičstva starých kasární mesta. Najväčšou urbanistickou súťažou bola medzinárodná na Centrálnu rozvojovú os Petržalky (2013/14), ktorú autori ako ideovú súťaž vyhrali návrhom vyjadreným voľnou rukou. Prehľad výsledkov súťaží registrovanými SKA od r.2005 je na webovom sídle komory (podklad 6).

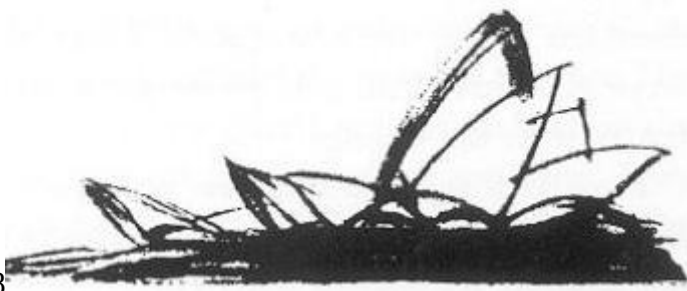
Kulturpark Košice, Irakli Eristavi, 1. cena. CRO Petržalka, B.Kováč, K.Görner, L.Štefánková, dopr. L.Benček, 1. cena

Zo zahraničných súťaží vyberáme len dve z opačnej strany sveta. Konceptia hlavného mesta Austrálie Canberry vzišla zo súťaže v r. 1911 a jej princíp je dodnes dodržiavaný. Víťaz súťaže na operu v Sydney (1957) si pri realizácii stavby užil isté peripetie, ale aj tak sa stavba stala ikonou modernej architektúry.

Canberra, súťažný návrh Walter Burley Griffin

Opera v Sydney, Jørg Oberge Utzon, škica

Poznámky

- 1) *Továrnik Baťa v súvislosti so šetrením vyhlásil pamätnú vetu : “Nie som tak bohatý aby som si mohol dovoliť lacné veci”. Preto jeho stavby sú z kvalitných materiálov a od najlepších architektov, čo síce predstavovalo zvýšené priame náklady, ale garantovalo šetrenie výdavkov na údržbu v priebehu životnosti stavby, ktoré sú v súčte nepomerne vyššie ako priame náklady na realizáciu. “Mramor sa len tak ľahko nezoderie...”*
- 2) *Je to z dôvodu spoločného trhu práce, keď o dôležité a finančne náročnejšie zákazky sa môže uchádzať každý subjekt z EÚ (spoločný trh práce).*
- 3) *Pozor na rozdiel v podobnosti označení oprávnených osôb na obstarávanie v prípade územného plánovania a verejného obstarávania::*
 - *verejný obstarávateľ pre VO má na starosti súťaž (obchodnú alebo urbanistickú súťaž návrhov) na zhotoviteľa ÚPP alebo ÚPD,*
 - *obstarávateľ pre ÚPP a ÚPD má na starosti priebeh spracovávaného ÚPP a ÚPD.*
- 4) *skrátene: architektonická súťaž a urbanistická súťaž*
- 5) *Rizikom kombinovaných súťaží, napr. urbanisticko-architektonických je skutočnosť, že sa v podstate súťaží v dvoch oblastiach. Vynikajúci architektonický návrh môže sprevádzať mizerná urbanistická koncepcia alebo naopak (druhý príklad je menšou škodou). Dôležitá je potom váha hodnotiacich kritérií. Vyhláseniu kombinovanej súťaže by mala predchádzať zrelá úvaha, či nie je lepšie vyhlásiť dve po sebe idúce súťaže – urbanistickú, ktorá vyrieši urbanistické zásady a následne architektonickú, ktorá do danej urbanistickej koncepcie vloží architektonický návrh.*
- 6) *Účastníkom môže byť aj študent*
- 7) *Verejný obstarávateľ a obstarávateľ musia dodržiavať rovnosť práv a z pohľadu účelnosti vynakladania verejných prostriedkov na realizáciu predmetu súťaže hľadať výkon služby projektanta z čo najširšieho počtu uchádzačov.*
- 8) *Zákon č.138/1992 umožňuje vykonávanie architektonických služieb autorizovanému architektovi (§4) ale aj autorizovanému stavebnému inžinierovi (§5ods.(1)písm.a)., v SKSI je aj niekoľko osôb Ing.arch. Cieľom súťaže je aby vyhlasovateľ získal najlepší návrh a preto môže zužovanie okruhu súťažiacich pôsobiť kontraproduktívne. V prípade urbanistických súťaží je to inak – stavební inžinieri nemajú oprávnenie na pozíciu spracovateľa ÚPP a ÚPD, len na jej príslušnú časť, preto sa samostatne urbanistických súťaží nemôžu zúčastňovať.*
- 9) *Časté rozhodnutia poroty “neudelíť prvú cenu” sú z tohoto pohľadu právne sporné, alibistické a napokon prinášajú aj právne problémy v ďalšom postupe. Porota musí zostaviť poradie, ale v prípade nižšej kvality má právo znížiť výšku ceny. Teda s výsledkom 1.miesto znížená cena...Pravidlá upravovania výšky cien musia byť súčasťou súťažných podmienok. Porota má vo výnimočných prípadoch právo vyhlasovateľovi oznámiť, že súťaž nepriniesla vhodný návrh, v takom prípade nezostavuje poradie ani neudeluje ceny a odmeny.*
- 10) *Môže sa stať, že vyhlasovateľ sa s víťazom v priamom rokovaní nedohodne alebo nastanú nové skutočnosti, ktoré zabránia dohode – v takom prípade má vyhlasovateľ právo vyzvať k rokovaniu ďalšieho poradi, čo ale musí byť oznámené v súťažných podmienkach. Aby sa vyhlasovateľ vyhol neuzatvoreniu dohody z technických a ekonomických zmluvných podmienok, je vhodné ak základné rámce zmluvy sú súčasťou súťažných podmienok alebo ako ich príloha.*
- 11) *Druhá cena A.Bacová, M.Mašek, tretia cena B.Kováč, P.Gál, P.Vodrážka, P.Kosnáč.*

Študijné podklady :

1. <https://www.zakonypreludi.sk/zz/2015-343>
2. Súťažný poriadok SKA: <https://www.komarch.sk/sutaze/suvisiaca-legislativa-a-sutazny-poriadok-ska/>
3. Malinovský, V.: Spoločenský a kultúrny význam urbanistických konfrontácií, dizertačná práca, FA STU,
4. <https://www.asb.sk/architektura/urbanizmus/oplati-sa-vypisat-architektonicku-sutaz>
5. <https://www.theatre-architecture.eu/sk/db/?theatreId=224>
6. <https://www.komarch.sk/sutaze/>

Zdroje obrázkov :

- 1 <https://www.19thc-artworldwide.org/spring16/anderson-reviews-vienna-ringstrasse-the-making-of-a-grand-boulevard>
- 2 https://de.wikipedia.org/wiki/Datei:Plan_Stadterweiterung_Wien_1860.jpg
- 3 časopis Styl 1924/25, str.145
- 4 časopis Styl 1925/26, str.118
- 5 <https://www.archinfo.sk/diela/studentska-praca/zotavovna-machnac-namety-pre-rekonstrukciu-obnovu-a-dostavbu-diplomova-praca.html>
- 6 https://sk.wikipedia.org/wiki/Mestsk%C3%A1_sporite%C4%BE%C5%88a_na_N%C3%A1mest%C3%AD_SNP_v_Bratislave
- 7 <http://riowang.blogspot.com/2014/09/fasisticky-univerzitni-kampus-v-bratislave.html>
- 8 <http://riowang.blogspot.com/2014/09/fasisticky-univerzitni-kampus-v-bratislave.html>
- 9 <http://riowang.blogspot.com/2014/09/fasisticky-univerzitni-kampus-v-bratislave.html>
- 10 <https://www.asb.sk/architektura/historicke-stavby/polnohospodarska-univerzita-v-nitre-ikona-architektury-60-rokov>
- 11 <http://www.register-architektury.sk/index.php/sk/objekty/589-pam%C3%A4tn%C3%ADk-snp.html>
- 12 Antal,J.,Kušnír,L.,Slameň,I.,Havráňková,B.: Abstrakcia a kreslenie architektonického priestoru, str.78
- 13 <https://www.theatre-architecture.eu/sk/db/?theatreId=224>
- 14 foto M.Kováč na výstave FA STU, archív B.Kováč
- 15 foto M.Kováč v Št. archive Trnava, archív B.Kováč
- 16 <http://www.uzemneplany.sk/clanok/susaz-na-kulturpark-v-kosickych-kasaroach-ma-visaza>
- 17 archív B.Kováč
- 18 https://www.reddit.com/r/MapPorn/comments/5bkji1/canberra_federal_capital_of_australia_preliminary/
- 19 <https://sk.pinterest.com/pin/127508233170740986/>